

Warszawa, 7 lipca 2021r.

Memorandum w sprawie prawa obywatela do sądu

My obywatelki i obywatele wykonujący prawnicze zawody zaufania publicznego stanowczo przypominamy, że

Konstytucja RP i traktaty europejskie stanowią, że każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Każdy ma więc prawo do rzetelnego rozpoznania sprawy przez sąd ustanowiony zgodnie z prawem, który transparentnie wydaje stabilne i pewne orzeczenia.

W ostatnich latach władza ustawodawcza i wykonawcza stopniowo ogranicza prawo do sądu i destabilizuje wymiar sprawiedliwości zarówno przez działania ustrojowe i procesowe, jak i represyjne. Działania te dotyczą sądów powszechnych, administracyjnych oraz Sądu Najwyższego.

Zmiany wprowadzane ustawą z dnia 28 maja 2021 r. (Dz.U.2021.1090) zmieniającej z dniem 3 lipca 2021 r. ustawę z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, powinny zgodnie z jej nazwą stanowić odpowiedź na pandemię wywołaną COVID. Wbrew temu są swoistym wirusem aplikowanym przez polityków celem zamknięcia sądów dla obywateli. Towarzyszą temu faktyczne utrudnienia w korzystaniu przez obywateli z ich praw: ograniczanie wstępu do sądu i możliwości osobistego załatwienia spraw organizacyjnych, utrudnienia w dostępie do akt postępowania. Pod pozorem walki z koronawirusem ustawodawca wprowadza niekonstytucyjne rozwiązania w momencie, kiedy jednocześnie odmraża działalność publiczną państwa polskiego. Co więcej te restrykcyjne rozwiązania utrzymuje przez rok po zakończeniu pandemii.

Równie niezrozumiałe są zmiany wprowadzone przez ustawodawcę ustawą z dnia 20 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, które zamiast usprawniać procedurę karną, czynią ją jeszcze mniej dostępną dla pokrzywdzonego, bardziej zależną od prokuratora i mniej gwarancyjną dla oskarżonego.

Zmiany te :

1. wprowadzają jako zasadę tajność posiedzeń sądowych, zamiast gwarantowanej zasady jawności postępowania (art. 45 ust. 1 i 2 Konstytucji RP) i tym samym zamykają sądy przed obywatelami;
2. likwidują zasadę kolegiałości składów sądowych, także poprzez odstąpienie od udziału czynnika społecznego w postaci ławników, o czym stanowi art. 182 Konstytucji RP;
3. likwidują ustrojową zasadę ciągłości składu rozpoznającego sprawę, poprzez wprowadzenie ustawy w życie w trakcie trwania postępowań, co stanowi oczywistą ingerencję polityczną w skład rozpoznający sprawę;
4. wprowadzają czynnik administracyjny, jakim są decyzje prezesów sądów powołanych przez Ministra Sprawiedliwości-Prokuratę Generalną, jako rozstrzygający o składzie sądu
5. wprowadzają niejasny i niejedolity w skali kraju system doręczeń, który wprowadzi chaos prawny i utrudni ustalenie skuteczności czynności sądowych, w tym skuteczności orzeczeń.
6. konsekwentnie zwiększają rolę prokuratora w procedurze karnej uzależniając możliwość wydania listu żelaznego w postępowaniu przygotowawczym od jego wniosku lub braku jego sprzeciwu
7. zwiększą stosowanie tymczasowego aresztowania w związku ze znacznym ograniczeniem oskarżonemu możliwości zebrania funduszy na wpłatę poręczenia majątkowego czy też możliwością odmowy przyjęcia poręczenia przy braku wykazania jego źródeł.

W związku z powyższym apelujemy do parlamentarzystów o natychmiastowe podjęcie działań legislacyjnych zmierzających do uchylenia tych przepisów lub ich skutków jak też o zaprzestanie dalszych działań legislacyjnych ograniczających prawo do sądu i dostęp do sądu oraz ingerujących w niezależność, niezawisłość i samodzielność orzecznictwa sądów.

Do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie profesjonalnych działań w zakresie informatyzacji sądów, gwarantujących każdemu dostęp do sądu i rzetelność postępowania.

Do sędziów o podjęcie działań zapewniających obywatelom prawo do sądu, w tym poprzez ocenę konstytucyjności rozwiązań stosowanych w ustawie epizodycznej w ramach

rozproszonej kontroli konstytucyjnej lub skorzystania z instytucji pytań prawnych do Sądu Najwyższego lub pytań prejudycjalnych do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Zwracamy uwagę, że obecna regulacja daje możliwości do odstąpienia od stosowania niekonstytucyjnych rozwiązań.

Do profesjonalnych pełnomocników i obrońców o składanie do sądu – po uzgodnieniu z klientem, z powołaniem na prokonstytucyjną wykładnię przepisów – wniosków o rozpoznawanie spraw na rozprawie lub posiedzeniu jawnym, wniosków o rozpoznawanie środków odwoławczych w składzie trzech sędziów, a także wniosków o kierowanie przez sąd pytań prawnych do Sądu Najwyższego lub pytań prejudycjalnych do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej co do regulacji przyjętych w ustawie epizodycznej, zaś w sprawach karnych o domaganie się doprowadzania podejrzanego na posiedzenie aresztowe przed sąd, o wnoszenie o niestosowanie tymczasowego aresztowania lub zmianę stosowanego środka z tymczasowego aresztowania na poręczenie majątkowe, sprzeciwianie się stosowaniu tzw. aresztów warunkowych, w sytuacji kiedy nie ma konieczności tymczasowego aresztowania, a środek ten powinien zostać uchylony; sprzeciwianie się przeprowadzeniu rozprawy pod usprawiedliwioną nieobecność oskarżonego lub jego obrońcy. Nadto o powoływanie się w postępowaniach sądowych na Konstytucję RP i prawo międzynarodowe, a w przypadku wyczerpania krajowych środków zaskarżenia kierowanie – tam, gdzie naruszono Europejską Konwencję Praw Człowieka – skarg do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Do prokuratorów o powstrzymanie się od podejmowania działań naruszających standardy demokratycznego państwa prawnego, w tym prawa do rzetelnego procesu, którego jawność jest fundamentem, a także o składanie wniosków o rozpoznawanie spraw w składzie kolegialnym przez właściwy sąd. Powściągliwe podejmowanie przez prokuratorów czynności procesowych wobec uczestników postępowania karnego znajduje uzasadnienie w konstytucyjnej zasadzie przyrodzonej i niezbywalnej godności każdego człowieka oraz zasady równości broni. Ściganie przestępstw oraz stanie na straży praworządności wymagają niezależnego i samodzielnego podejmowania decyzji w oparciu o elementarne zasady uczciwości. Prokurator to reprezentujący społeczeństwo obrońca naruszonego prawa, nie bezrefleksyjne narzędzie władzy. Rzetelność procesu karnego bez jawności postępowania staje się pojęciem pozbawionym treści.

Do obywateli - by, mając świadomość ograniczania ich prawa do sprawiedliwego sądu, dostrzegali, że ramy procesu (reguły gry) ustala prawodawca, a sąd musi ich przestrzegać.

Jednocześnie, by, wykorzystując wciąż istniejące prawne instrumenty, podejmowali walkę o obronę swoich racji, wierząc, że także własnym działaniem mogą doprowadzić do rozstrzygnięcia swojej sprawy w sprawiedliwy sposób i zgodnie ze standardami demokratycznego państwa prawa - co jest podstawowym prawem każdego człowieka.

Obowiązkiem każdego prawnika jest nieustanne przypominanie, w każdy dostępny sposób, jaki jest standard wymierzania sprawiedliwości przez niezawisły, niezależny i bezstronny sąd, do którego dostęp nie może być limitowany, i który sprawy obywateli rozpoznaje w sposób jawny, w sprawiedliwej procedurze, z zachowaniem prawa do obrony, równości broni i przestrzeganiem praw także tych najsłabszych. Gwarantuje to każdemu Konstytucja Rzeczypospolitej.

Rzecznik Praw Obywatelskich

Naczelna Rada Adwokacka
reprezentowana przez Wiceprezesa adw. Bartosza Tiutiunika

Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”

Ogólnopolskie Stowarzyszenie Sędziów Sądów Administracyjnych

Stowarzyszenie Sędziów „Themis”

Stowarzyszenie Prokuratorów „Lex Super Omnia”